

ISSN 0027-8084

УДК 808.61./62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

L/2

БЕОГРАД
2019

НАШ ЈЕЗИК

ИЗДАЈЕ

ЛИНГВИСТИЧКО ДРУШТВО у БЕОГРАДУ

УРЕЂУЈЕ

БОДИСВАН
ЉИЛИЧ

ГОДИНА I СВЕСКА I

БЕОГРАД

1932

НАШ ЈЕЗИК

L CB. 2

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Рајна ДРАГИЋЕВИЋ, др Јелена ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ,
др Весна ЛОМПАР, др Драгана МРШЕВИЋ РАДОВИЋ,
др Марина НИКОЛИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ,
др Борђе ОТАШЕВИЋ, др Милица РАДОВИЋ ТЕШИЋ,
др Стана РИСТИЋ, др Марина СПАСОЈЕВИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ

Уредник
др СРЕТО ТАНАСИЋ

Секретар
др Марина Спасојевић

Ову свеску *Нашег језика* приредиле су
др Марина Николић и др Марина Спасојевић.

Рецензенти
др Марина Николић, др Владан Јовановић,
др Марина Спасојевић, др Срето Танасић

Према мишљењу Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије
бр. 413-00-1715/2001-01 ова публикација је од посебног интереса за науку.

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. г. Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уредио седам књига предратне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од 1960. до 1975. г. (књ. X/3–4–XXI/1–2) уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (књ. XXI/3–XXX) Митар Пешикан. Часопис је од 1996. до 2005. г. (књ. XXXI–XXXVI) уређивао Мирослав Николић.

Наш језик излази у две годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, ел. пошта: isj@isj.sanu.ac.rs, nasjzikisjsanu@gmail.com.

Штампа Планета принт, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81

НАШ језик / уредник Срето Танасић. – Год. 1, бр. 1 (1932/1933) – год. 8, бр. 1 (1941); Н.С. Књ. 1 (1949/1950)–. – Београд: Институт за српски језик САНУ, 1932/1933– (Београд, Планета принт).

Полугодишње

ISSN 0027-8084 = Наш језик

COBISS.SR-ID 615951

Проф. др Срето Танасић, дописни члан АНУРС

*Радове на с̄раницама овог броја
часописа Наш језик колеге,
п̄ријатељи и некадашњи с̄туденти
посвећују проф. др Сре̄ти Танасићу,
дописном члану АНУРС,
поводом седамдесет̄ година живото̄а
са искреним жељама за другим живото̄ом
и непрекидним с̄варалаштво̄ом*

НАШ ЈЕЗИК

Књига L

Св. 2 (2019)

САДРЖАЈ

Повод

- Седамдесет година живота др Срете Танасића – пола века љубави
према српском језику (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ) 1–7
- Библиографија радова др Срете Танасића
(ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ) 9–30

Срето Танасић у српској лингвистици

- Стандардизација српског језика и језичка култура у проучавањима
Срете Танасића (МАРИНА М. НИКОЛИЋ) 31–37
- Срето Танасић против језичких манипулација
(БИЉАНА С. САМАРЦИЋ) 39–47
- Значај Танасићевих истраживања за лексикографски третман
трпног глаголског придева у Речнику САНУ
(ЈОВАНА Б. ЈОВАНОВИЋ) 49–57

Акцентологија и фонологија

- Силазни акценти на непочетним слоговима ријечи у српском
књижевном језику (МИЛОРАД П. ДЕШИЋ) 59–64
- О прозодијским аспектима риме у српској поезији
(ДРАГА С. ЗЕЦ) 65–75
- Белићеви погледи на акценте и културу говора у часопису *Наш
језик* из данашње перспективе (АЛЕКСАНДРА Р. ЛОНЧАР
РАИЧЕВИЋ, МАРИНА С. ЈАЊИЋ) 77–85
- О неким спорним рефлексима *jaīa* (САЊА М. КУЉАНИН) 87–93

Морфологија и творба речи

- О архаизмима у српском језику, посебно граматичким
(ПРЕДРАГ Ј. ПИПЕР) 95–107

Прелазни карактер префиксоида у савременом српском језику (РАЈНА М. ДРАГИЋЕВИЋ)	109–116
Морфолошка средства којима се појачава или ослабљује значење мотивне речи у творби (нацрт за једну могућу морфологију градуабилности) (МИРЈАНА К. ИЛИЋ)	117–122
Статус лексеме <i>сам</i> у савременом српском језику (АНА М. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ)	123–129
Узвици у служби других врста речи у српском језику (ИВАНА В. ЛАЗИЋ-КОЊИК)	131–139
Експресивна вредност збирних именица које означавају етничке, националне, верске групе (ДРАГАНА Ј. ЦВИЈОВИЋ)	141–150
О могућим семантичким дистинкцијама глаголских именица у српском језику <i>јризнање</i> : <i>јризнавање</i> , <i>јридружијење</i> : <i>јридруживање</i> и сл. у контексту актуелне политике (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ)	151–159
Видско парњаштво и акционалност (префикс <i>за-</i>) (ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ)	161–168

Синтакса и семантика

О двјема спорним конструкцијама у српском језику (<i>за</i> + инфини- тив и <i>за</i> + акузатив у значењу одређивања правца кретања) (БРАНИСЛАВ М. ОСТОЈИЋ)	169–176
Значење и контекст: неки проблеми око значења и употребе гла- голских личних облика (РАДОЈЕ Д. СИМИЋ, ЈЕЛЕНА Р. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ)	177–187
О реченицама са спојем <i>а</i> и <i>у</i> у везничкој позицији (МИЛОШ М. КОВАЧЕВИЋ)	189–196
Синтаксичке конструкције ‘глагол + <i>ми се</i> ’ у српском језику (ДИМКА В. САВОВА)	197–204
О једној посебној контрафактивној конструкцији у српском језику (ЉУДМИЛА В. ПОПОВИЋ)	205–220
Синтакса и семантика предикатског израза <i>јјознајти (се)</i> (ВЛАДИСЛАВА Ж. РУЖИЋ)	221–236
О предлогу <i>јјоврх</i> (ДУШКА Б. КЛИКОВАЦ)	237–258
Синтакса и семантика предлога <i>јјри</i> (ИВАНА Н. АНТОНИЋ)	259–268
О српском глаголу <i>јјријти</i> (НАДА Л. АРСЕНИЈЕВИЋ)	269–280
Значењски ресурси функционалних глагола: на примеру предик- ката ‘сукобити се’ (МИЛИВОЈ Б. АЛАНОВИЋ)	281–288
Утицај полипрефиксације глагола на њихово синтаксичко окружење (МИЛИЦА Љ. СТОЈАНОВИЋ)	289–295
О (лексичко-граматичким) значењима глаголских речи (ИВАНА Р. ЈОВАНОВИЋ)	297–306

Негација као језичка категорија – општи осврт (ЈЕЛЕНА Л. ПЕТКОВИЋ)	307–314
Један тип безличних реченица у српском и руском (у контексту језичке слике света) (БИЉАНА Ж. МАРИЋ)	315–322
Асиндетске структуре с концесивним значењем у савременом српском језику (МИЈАНА Ч. КУБУРИЋ МАЦУРА)	323–334
О употреби израза <i>један/једно с другим</i> и <i>једна с другом</i> у српском језику (ИВАНА З. МИТИЋ)	335–342
Линеаризација протосоцијативних и псеудосоцијативних кон- струкција у српском језику (МАРИЈА М. ОПАЧИЋ)	343–351
Императив као маркер неочекиваности (ДРАГАНА М. КЕРКЕЗ) ..	353–359
Статус финалних реченица у <i>Зборницима закона и уредбених указа</i> из пете деценије 19. века (ЈЕЛЕНА М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ)	361–368

Лексикологија, лексикографија и терминологија

Рјечници као средство успостављања ауторитета (ДАНКО М. ШИПКА)	369–386
Слов'янска терминологија кінца ХХ – почетку ХХІ століть у діалози традиційної та електронної бібліографії (ВІКТОРИЈА Л. ІВАЩЕНКО)	387–397
Нова лексика у области туризма у савременом српском језику (ЂОРЂЕ Р. ОТАШЕВИЋ)	399–408
Саобраћајна терминологија у савременом српском језику (ГОРДАНА Д. ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ)	409–418
Винаверове крушке <i>крусиџуменка</i> и <i>бергамка</i> и ријеч-двјије по- водом њих (НЕЂО Г. ЈОШИЋ)	419–427
Називи за печурке у српским народним говорима (МАРИНА С. ЈУРИШИЋ, ЈЕЛЕНА Д. ЈАНКОВИЋ)	429–439
Турцизми у 20. тому Речника САНУ (МАРИЈА С. ЂИНЋИЋ) ..	441–448
Прилог опису семантике придева <i>йразан</i> (НАТАША М. МИЛАНОВ)	449–456
Једно запажање о прилогу <i>вуковски</i> у српском језику (ИРЕНА Р. ЦВЕТКОВИЋ ТЕОФИЛОВИЋ)	457–463

Стилистика

Превођење као креативни и лингвистички изазов у савременом српском језику (НЕНАД Б. ВУКОВИЋ)	465–471
О стилистичким особинама Андрићева наратива у роману <i>На Дрини ћуџрија</i> (ГАЛИНА Г. ТЈАПКО)	473–485
Заграде у Андрићевим романима (БРАНКО Ђ. ТОШОВИЋ)	487–494

Суфикси <i>-ица</i> и <i>-ка</i> у језику Петра Кочића (ДРАГО В. ТЕШАНОВИЋ, ДРАГАНА Д. ЛАЗИЋ)	495–506
Индивидуална лексика у дјелу Исидоре Секулић (творбено- -семантичке одлике именица) (ВЕСЕЛИНА В. ЂУРКИН)	507–520
„Унутрашњост“ поетонима <i>Тигар</i> Бранка Топића (МИРЈАНА Н. СТОЈИСАВЉЕВИЋ)	521–527
(Не)референцијалност антецедента релативних клауза у песми „Он“ Сунчице Денић (ТАЊА З. РУСИМОВИЋ)	529–540

Прагматика

О пружању утехе саговорнику у говору свакодневне комуникације (БОЈАНА С. МИЛОСАВЉЕВИЋ)	541–550
Реторичка структурална теорија и реализација елементарних јединица дискурса на примеру онлајн коментара у српском и руском језику (РАДОСЛАВА М. ТРНАВАЦ)	551–570

Дијалектологија

О једној старој падежној конструкцији у говору источнобосан- ских Ера – генитив издвајања из скупине (СЛОБОДАН Н. РЕМЕТИЋ)	571–576
Третман полисемије и хомонимије у дијалекатским речницима (МАРТА Ж. БЈЕЛЕТИЋ)	577–585
Језичке крхотине и дијалекатски речник (НЕДЕЉКО Р. БОГДАНОВИЋ)	587–593
Говори Црне Горе у основици српског књижевног језика (МИОДРАГ В. ЈОВАНОВИЋ)	595–603
Западнобоснијска диалектна лексика в общесербском контек- сте (на примере говора Манячи) (ЕКАТЕРИНА И. ЯКУШКИНА)	605–613
Неке позајмљенице у коларској терминологији говора Карашева (МИХАЈ Н. РАДАН, МИЉАНА-РАДМИЛА М. УСКАТУ)	615–626
О акценту као прилогу очувању дијалекта (ЈОРДАНА С. МАРКОВИЋ)	627–636
Репартиција рефлекса вокалног <i>л</i> у говорима Лужнице и Пирота (ЉУБИСАВ Н. ЋИРИЋ)	637–644
Рефлекси финалног <i>л</i> у лексеми <i>заова</i> у говорима призренско- -тимочке дијалекатске зоне (АНА Р. САВИЋ-ГРУЈИЋ)	645–653
Вокалске редукције у говору Бастаса (ДРАГОМИР В. КОЗОМАРА)	655–662
О приступима у досадашњим истраживањима синтаксе падежа у херцеговачко-крајишким говорима (ЗОРАН М. СИМИЋ)	663–677

Циљне (намерне, финалне) реченице у сиринићком говору (РАДИВОЈЕ М. МЛАДЕНОВИЋ, БОЈАНА М. ВЕЉОВИЋ)	679–685
Вербализација концепта <i>здравље</i> у тимочко-лужничким говорима (ТАЊА З. МИЛОСАВЉЕВИЋ)	687–694

Ономастика

Marginalia onomastyczne (ZUZANNA V. TOPOLINSKA)	695–698
О релационим микропонимима у Рађевини (МИРЈАНА С. ПЕТРОВИЋ-САВИЋ)	699–705
Прилог реконструкцији ојконима <i>Вогошћа</i> (ЈЕЛЕНА В. ЈАЊИЋ)	707–714

Социolingвистика

Linguistic Ideology and the Art of Re-Edition on the Second Edition of Ioann Rajić's <i>History of Various Slavic Peoples</i> (1823) (МОТОКИ У. НОМАЧИ)	715–725
Знање студената о ауторству наших правописа (ВЕЉКО Ж. БРБОРИЋ)	727–735
Стандардни и матерњи језик из другачије перспективе (НАТАША Б. КИШ)	737–744
О уништеном писаном наслеђу на Косову и Метохији (на при- меру сачуваног дела једне породичне архиве) (МИТРА М. РЕЉИЋ)	745–752

Лингвокултурологија

Сложенице са именицом <i>вода</i> у српским народним говорима и српској култури (СОФИЈА Р. МИЛОРАДОВИЋ, ВЛАДАН З. ЈОВАНОВИЋ)	753–763
„Богатство“ – конвенционални суд у систему вредности у срп- ском језику и култури (НАТАША С. ВУЛОВИЋ)	765–772
Стереотип о Ери (ДАНИЈЕЛА С. СТАНИЋ)	773–781

Граматографија

Српско-рускословенски међуодноси у српским граматикама рускословенског језика прве половине 19. века (НАЈДА И. ИВАНОВА)	783–790
<i>Србска Грамаџика за гимназијалну младежъ Княжесѣтва Срѣје</i> Владимира Вујића (1856) (МИЛОШ Ђ. ОКУКА)	791–802

Библиографија

Преглед библиографија објављених у часопису <i>Наш језик</i> (АНА В. ГОЛУБОВИЋ)	803–811
--	---------

УДК 811.163.41'276.6:634.1
811.163.41'373.2:634.1

Оригинални научни рад
Примљено 12. новембра 2019. г.
Прихваћено 16. децембра 2019. г.

НЕЂО Г. ЈОШИЋ*
(Институт за српски језик САНУ, Београд)**

ВИНАВЕРОВЕ КРУШКЕ *КРУСТУМЕНКА* И *БЕРГАМКА* И РИЈЕЧ-ДВИЈЕ ПОВОДОМ ЊИХ

Рад се бави именима крушака *крустиуменка* и *бергамака* посвједочених у једном Винаверовом преводу, њиховом творбено-семантичком структуром и питањем поријекла. Надаље, унеколико се прати талас ширења воћака западноевропског поријекла на штокавском тлу с којим је скопчан процес адаптације њихових имена у српском језику.

Кључне ријечи: српски језик, лексикологија, воћарска терминологија, еквивалентне форме, творбено-семантичка адаптација.

У сатиричном роману *Гарганџуа и Панџагруел* (*La vie de Gargantua et de Pantagruel*, објављеном као петокњижје између 1532. и 1564. године), у првој књизи српскога издања, које је 1950. године изашло у преводу Станислава Винавера, помињу се имена двију крушака изведена од страних основа. Онамо Панџагруел савјетује Панургија: *Појешћеће коју крушку крустиуменку и бергамку, јабуку крајке њељке, неколико шурских шљива и неку шрењу из мог воћњака. У њома случају немаће да се њлашиће како ће вам снови бићи варљиви, обманљиви или подозриви...* (*Гарганџуа и Панџагруел*, књ. I, Београд 1950, 335).

У наведеном цитату из Винаверова превода *крустиуменка* и *бергамка* су једине посве одређене и именоване воћке, али даљи дио текста садржи и неке друге појединости из области воћарства. Помињу се

* nedjo.josic@isj.sanu.ac.rs

** Овај рад је настао у оквиру пројекта *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (бр. 178009), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

А што ли се тиче Винаверових „турских шљива“, оне, судећи по именима, као да нису доспјеле на тло некадашње њемачке царевине. У њемачким помолошким изворима јављају се појединачна имена воћака с чланом *Türken*, *Türkische: Türkenapfel* (јабука), *Türkische Gelbe Sommerbirne* (крушка), *Türkische Muskierte Sommerbirne* (крушка), *Grosse Türkische Kirsche* (трешња), те једночлано име *Türkin* (трешња). Међутим, у њиховим помолошким изворима нема трагова о шљивама које би својим именима указивале на турско поријекло, као што их нема ни у дјелу *Pomona Franconica* (Мајер 1776–1801), које садржи алтернативна имена – француска и њемачка. У српским изворима опет постоје имена шљива која указују на турско поријекло. Тако је нпр. проф. Живојин Јуришић забиљежио назив *сџамбџка* као локално име (да ли у Старој Србији?) за шљиву *Prunus italica* (исп. Симоновић 1959: 382). Уз ово, у западној Србији, а можда и још гдјегдје, у живој су употреби имена *џуркошљива* и *џуркуља* (Горобиле, Николић М., усмена потврда). Сасвим је могуће да су ова имена првобитно у основи имала ријеч *џургуља*, те да су касније изгубила мотивациону везу са њом.² Ови подаци недвосмислено свједочи о томе како је Станислав Винавер при преводу поменутога францускога романа укрштао факте, западне и наше, и уткивао их у превод како би створио живљу, савременију слику, представу ближу нашем човјеку, унеколико различиту од оне што читаоцима пружа Франсоа Рабле у поменутом сатиричном штиву из прве половине XVI вијека. Таква укрштања код Винавера очигледно нису заобишла ни помолошке факте. Овакав преводилачки поступак није непознат у преводилачкој пракси. Он подразумејева мања или већа одступања од оригинала, одступања код којих долази до изражаја стваралачки дух самога преводиоца, осјећај за актуелно, ново, оно што ретушира представе из неких далеких времена. У својим преводима са словенских и несловенских језика Станислав Винавер је жив, иновативан, необичан, преводилац и стваралац у подједнакој мјери који увелико размиче устаљене оквире преводилачкога умијећа.

Да се вратимо именима *крусиџуменка* и *бергамка*. Термином *Bergamotte* у њемачком и француском језику обједињује се већи број сродних сорти крушака, као што то показују њемачка имена: *Bergamotte*

на штокавском тлу, с једне стране, а с друге, саме особине воћака, наших и страних, међу чијим плодовима постоји сличност (у погледу, боје, облика, мириса, укуса и сл.). За утврђивање такве сличности једино би оцјене помолога мјеродавне могле да буду.

² Лексеме *џургуља*, *џургуња*, *џдргуња* Вук Караџић је забиљежио без назнаке за локацију: „Тургуље су и зреле налиселе и не љуште се од кошчице“ (Вук, Рј.). У појединим крајевима у употреби су и други називи за исту шљиву: *џоргуља*, *џргуља*, *џргоњке* (исп. Симоновић 1959: 382).

aus Soulers, Esperens Bergamotte, Renettartige Bergamotte, Bergamotte Crassane, Kleine Bergamotte, Orangebergamotte и др., или француска: *Bergamotte de Soulers, Bergamotte d'Espéren, Bergamotte Renée* и др. Другим ријечима, *Bergamotte* нигдје не фигурира као једночлани термин, већ само као један од чланова вишечланих имена. Код Винавера крушка се једноставно зове *бергамка*. То је изведена лексема настала додавањем суфикса *-ка* (*Bergam-* + *-ка*). Код Шулека то је *бергамоѿ* (Шулек 1879). То би могла да буде једна од горенаведених крушака, али је са језичког аспекта бесмислено да се надаље трага за њеном помолошком идентификацијом. Код Бубића и Тодоровића ријеч је о саввим одређеној врсти чија се идентификација очитује у имену *Есѿерен*: „Прије 20 година било је по башчама Сарајева Есперенове бергамоте“ (Бубић 1948: 30); код Тодоровића то је *Есѿеренова ѿакуша* (Тодоровић 1899: 258). Интересантно је да је Тодоровић посрбио главни члан замјењујући га термином *ѿакуша*. То су дакле еквивалентна имена начињена према њемачком термину *Esperens Bergamotte* или према француском *Bergamotte d'Espéren*. Опис ове крушке и цртеж оловком дали су Лукас–Обердик 1859–1875, под бр. 341, а цртеже у боји садрже албуми Gaucher 1894, Гете–Дегенколб–Маргенс 1894, Stoll 1888 и др.

Винаверова крушка *крусѿуменка* још је загонетнија у језичком погледу. Ми сматрамо да је ријеч о надалеко чувеној крушци код нас познатој као *вѿлѿамѿвка*. Код Нијемаца је то *Williams Christ* или *Williams Christbirne*, код Енглеза *Bon Chretien Williams* итд. Откуд онда *крусѿуменка* у Винаверовом преводу дјела које потиче из XVI вијека, када је она откривена и регистрована знатно касније!³ Поводећи се за преводичевим творачким поступком, нама се чини да је језику даваоцу ближе **хрисѿуменка*, ако ли је језик давалац њемачки језик. Француски еквивалент је *Bon Chrétien* или *Williams Bon Chrétien* (што би у преводу значило *добри Хришићанин* или *добри хришићанин Вилијам*).⁴ Зна се добро да је Винавер преводећи сатирично штиво *Гарганѿуа* и *Панѿагруел* осавремењивао текст француског приповједача Франосоа Раблеа. Оту-

³ У магазину за хортикултуру *Nach der Arbeit* дат је историјат крушке *Williams Christ*. Она води поријекло из Беркшира, гдје је откривена око 1770. године. Име је добила по свом пропагатору који се звао Williams. У документацији Лондонског хортикултурног друштва први пут је описана 1816. године као *Bon Chretien Williams*. Она се у Америци данас уобичајено назива *Barlett of Boston*, или скраћено *Barlett*. У Аустрији ову крушку обично зову *Williams Christbirne* (исп. оригинални тек на њемачком у часопису *Nach der Arbeit*, год. 1935–1956, под бр. 18).

⁴ Ако је наведена крушка откривена око 1770. године (како се то наводи у часопису *Nach der Arbeit*, није чудо што је нема у Мајеровом албуму (Мајер 1776–1801) ни под њемачким, ни под француским именом.

да овамо и конкретни називи крушака *крусиџуменка* и *бергамка*, иако оне у то доба Французима (а ни другима) нису могле да буду познате. Још је загонетније име ове прве: откуда то да је преводилац назив творио од другог члана имена *Williams Christ*, када је она у Винаверово вријеме, а и знатно раније, код нас била позната као *вџљамџвка* (Селјачки буквар 1938, бр. 6, стр. 11), *вџлијџмка*: „Између ... крушака највише се препоручују за ова места ... базва ... вилијџмка, владарка“ (Тодоровић 1899: 257), *вџлијџмџвка*: „Вилијџмовка је најраширенија племенита крушка на свијету“ (Бубућ 1948: 27). Одговор би могао да буде посве једноставан – као стваралац склон језичком твораштву, Винавер је једноставно активирао други члан њемачког термина *Williams Christ*. Било је и других творачких могућности, нпр. да се при адаптацији употреби какав продуктивнији суфикс, рецимо *-џвка* (**хрусиџџвка*), мада можемо само да се довијамо да ли је преводилац уопште покушавао да термин *Williams Christ* посрби на други начин. Било како било, *крусиџуменка* звучи веома лијепо и њен други творбени чинилац (*-умџнка*) у потпуности функционише као прави суфикс.⁵ Отуда се у воћарским приручницима и енциклопедијама те међу познаваоцима воћних сорти као еквивалент свугдје јавља *вџљамџвка* и сл. – а *крусиџуменка* једино код њега. У погледу настанка овог Винаверовог термина можда ствари и не стоје баш тако, али је факат да је продор одређених страних термина, па и оних из области помологије, праћен настанком еквивалената на нашем тлу. Грађење еквивалентних форми код појединих аутора испољавало се као стваралачки чин код којег је изражена тежња ка свођењу вишечланих станих термина (њемачких и других) на један члан, на начин карактеристичан за творбени систем српског (српскохрватског) језика и његов творбени дух.

Први талас ширења воћака западноевропског поријекла отпочео је за вријеме Аустријског царстава (1804–1867), али је најактуелнији био за вријеме Аустроугарске монархије (1867–1918). У том периоду на штокавско тло (посебно на његов западни дио) доспјеле су бројне воћке одгајане у расадницима Монархије, али су исто тако на штокавском истоку у Књажеству (1815–1882) и Краљевни Србији (1882–1918)

⁵ У приручницима који за предмет имају творбу ријечи узалуд ће да се трага за суфиксом оваквог гласовног склопа. Не наводи га ни Стјепан Бабић међу појединачним суфиксима мањег значаја (исп. Бабић 1986), ни Иван Клајн (2003). У поретку његових чинилаца јасно се распознаје формант *-џнка*. И иначе, у српском језику посве су ријетке ријечи с оваквим завршним слоговима. У Николићевом *Обрајном речнику* то је именица *руменка*, ојконим *Руменка* и женско име *Разуменка* (Николић 2000), али такав завршетак код њих обухвата и поједине гласове основе идући линеарно од почетка ка завршетку ријечи.

у расадницима обновљене српске државе његоване воћке страног поријекла као племенитије и прикладније за гајење. Талас ширења воћака западноевропског поријекла на штокавском тлу у XIX вијеку подстакао је развој нових видова именована какви нису били карактеристични за традиционални именослов. У том погледу инспиративна је номенклатура у воћарским приручницима с краја XIX и прве половине XX вијека, у Тодоровићевом, Лукмановом и Бубићевом приручнику као репрезентативним изворима, у којима се срећу на овај или онај начин адаптирана страна имена. Као илустрацију навешћемо само неколико примјера:

Alencons Dechantsbirne → *алесонка*, *деканѿовка* или *деканѿова* (крушка) (Тодоровић 1899); *деканка* или *деканѿкиња* (крушка) (Лукман 1938)
Diels Buterbirne → *Дилова масловка* (Бубић 1948)
Doktor Lucaspfirsih → *докѿорка* (трешња) (Бубић 1948)
Claudiusapfel → *клудијевка* (јабука) (Тодоровић 1899)
Napoleons Butterbirne → *Најолеонова водењача* (Тодоровић 1899); *Најолеонова масловка* (Бубић 1948)
Florianer Rosenapfel → *лејоцвејѿка*, *цвејѿача* (Лукман 1938); *љејоцвејѿка* (Бубић 1948)
Williams Christ → *вѿлијамка* (Тодоровић 1899); *вѿлијамовка* (Бубић 1948).

Воћке доспјеле на штокавско тло у назначеноме периоду нису малобројне ни безначајне, али се њихова имена кориштена у земљама одакле су потекле углавном нису у потпуности саобразила с именима у већ постојећој уобличеној номенклатури. Отуда и појава изведеница са страним основама за које може да се каже да су се духом и формом у приличној мјери саобразиле с постојећом терминологијом, нпр. *Alencons Dechantsbirne* → *алесонка*, *деканѿовка* (Тодоровић 1899), али и двочланих, дјелимично адаптираних термина, нпр. *Napoleons Butterbirne* → *Најолеонова водењача* (Тодоровић 1899), *Најолеонова масловка* (Бубић 1948). Страни двочлани термин почесто је тежио потпуној адаптацији, на што недвосмислено упућују и поједина имена која су заживјела у народу, нпр. *најолѿѿнка* (← *Napoleons Birne* или *Napoleon*): „Наполеонка је крушка, сазрева септембра, траје до новембра, одлична као асталско а врло добра као привредно воће“ (околина Ужица, Димитријевић Т., Речник САНУ),⁶ или *цвејѿача* за јабуку (фран-

⁶ Према њемачким помолошким изворима, *Napoleons Butterbirne* је општепозната крушка, а *Napoleons Birne* посве ријетка. Њен цртеж у боји уприличио је једино Сиклер 1796–1804, назначујући је у албуму као *Die Napoleons Birn*. Зиклерови цртежи показују да и међу крушкама *Die Napoleons Birn* и *Napoleon* (како их је именовано) постоје битне разлике у појединим сегментима (нпр. облику и боји).

цускога поријекла) код Нијемаца именовану као *Florianer Rosenapfel*: „Лепоцветка је француска сорта ... која се код нас зове још и цветача“ (Лукман 1938: 11).

Судбина воћака са запада доспјелих на штокавско тло била је различита: на терену оне углавном и даље живе, преносе се и калеме, али су се њихова имена губила у некој мјери или су остајала на маргини воћарског лексикона, тек као свједочанство углавном познато ријетким воћарским стручњацима, поред оних који су својевремено креирали њихова имена. Винаверова имена крушака *крусиџуменка* (: *Williams Christ* или *Williams Christbirne*) и *бергамка* (: *Bergamotte*) као индивидуалне лексичке креације с једночланим именима у назначеним приручницима очигледно обједињује један творбени дух, дух својствен традиционалном развоју воћарске терминологије код Срба.

ЛИТЕРАТУРА

- Бабић 1986: Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Zagreb: Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti, Globus.
- Бубић 1948: Šerif Bubić, *Izbor sorti voćaka za Bosnu i Hercegovinu (voćni sortiment)*, Sarajevo: Svjetlost.
- Вук, Рј.: Вук Ст. Караџић, *Српски рјечник*, Београд: четврто државно издање, 1935.
- Гаухер 1894: Nicolas Gaucher, *Pomologie des praktischen Obstbaumzühters*, Stuttgart: Verlag A. Jung.
- Гете–Дегенколб–Мартенс 1894: Rudolph Goethe, Hermann Degenkolb, Reinhold Martens, *Die wichtigsten deutschen Kernobstsorten*, Berlin: Gera. Verlag A. Nügel.
- Енгелбрехт 1889: Theodor Engelbrecht, *Deutschland Apfelsorten*, Braunschweig: Vieweg.
- Јошић 2016: Неђо Јошић, *Воћарска лексика и терминологија у српском језику*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Клајн 2003: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику. Други део: Суфиксација и конверзија*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска.
- Лаухе 1882–1883: Wilhelm Lauche, *Deutsche Pomologie – Äpfel & Birnen*, I–II, Berlin: Verlag Paul Parey.
- Лукас 1867: Eduard Lucas, *Pomologische Tafeln zum Bestimmen der Obstsorten*, Ravensburg: Verlag Eugen Ulmer.
- Лукас–Обердик 1859–1875: Eduard Lucas, Johann George Oberdieck, *Illustriertes Handbuch der Obstkunde*, Stuttgart: Ebnert & Seubert.

- Лукман 1938: Фрањо Лукман, *Које сорџе јабука и крушака њреба гајиџи* (монографија), Селџачки буквар, св. 16, Београд.
- Мајер 1776–1801: Johann Prokop Mayer, *Pomona Franconica*, Nürnberg: Adam Wolfgang and Johann Samuel Winterschmidt.
- Николић 2000: Мирослав Николић, *Обрајни речник срџскога језика*, Нови Сад: Матица српска – Београд: Институт за српски језик САНУ, Палчић.
- Пфау-Шеленберг 1863: Gustav Pfau-Schellenberg, *Schweicarische Obstsorten*, Sankt Gallen–Zürich: Eigenverlag des Vereins.
- Речник МС: *Речник срџскохрвајскога књижевног језика*, I–VI, Нови Сад: Матица српска, 1967–1973.
- Речник САНУ: *Речник срџскохрвајског књижевног и народног језика*, I–XXI, Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ, 1959–.
- Сиклер 1796–1804: Johann Volkmar Sickler, *Der teutsche Obstgärtner*, Weimar: Erscheinungsjahr.
- Симоновић 1959: Драгуџин Симоновић, *Бојанички речник. Имена биљака*, Посебна издања САН, књ. 3, Београд: Научно дело.
- Стол 1888: Rudolf Stoll, *Österreichisch-Ungarische Pomologie*, Closterneuburg: Selbstverlag des Herausgebers.
- Тодоровић 1899: Благоје Тодоровић, *Воћке и воће*, Београд: Српска књижевна задруга.
- Шулек 1879: Vjekoslav Šulek, *Jugoslavenski imenik bilja*, Zagreb: Jugoslavenska akademija.

Недџо Г. Ђошич

ГРУШИ ВИНАВЕРА КРУСТУМЕНКА И БЕРГАМКА И НЕСКОЉКО СЛОВ ПО СЛУЧАЈУ ТОГО

Резюме

Фруктове древења западноевропејског проишхођенја полу-чили распрострањенје в начале XIX века, а их силнейша волна охватила штокавску територију во време Австро-Венгерској монархиј (1867–1918). Их имена (преимувештвенно немџског проишхођенја) тем или иным способом поддали се процесу словообразователно-семантичкој адаптациј в сербској језиковој среде. Сербизировање специјалних садоводчџских терминув характерно для одџелних авторув наших садоводчџских справочников конца XIX и первој половине XX вв. (Тодоровича, Лукмана, Бубича), тјотевших к адаптациј многу-численних имен фруктоув древењев и к творчџескому укљученју в

уже существующий садоводческий лексикон. Проявив склонность к языковому созиданию в переводе сатирического романа Рабле *La vie de Gargantua et de Pantagruel*, Винавер по иностранному образцу создал имена груш *крусијуменка* и *бергамка*. Это индивидуальные лексические создания – их можно привести в тесную связь с адаптированными иностранными именами в прежней сербской садоводческой литературе. Имена Винавера с именами в упомянутых справочниках объединяет один языковой дух – дух, который опирается творчески на традиционную сербскую садоводческую номенклатуру, возникшую до распространения фруктовых деревьев западноевропейского происхождения и их имен на штокавской территории.

Ключевые слова: сербский язык, лексикология, садоводческая терминология, эквивалентные формы, словообразовательная адаптация.